

ASEPTIK SHAROITDA DORI VOSITALARI TAYYORLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Quryozova Gulzebo Farxadovna
Urganch Abu Ali Ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada aseptik sharoitda dori vositalari tayyorlashning o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: dori, izolyatsiya, sanitariya-gigiena, aseptik, koktoriy.

Aseptik sharoitda dori vositalari tayyorlash uchun, asosan, katta dorixonalarda alohida izolyatsiyalangan xonalar ajratiladi. Aseptik sharoitda dori vositalari tayyorlanadigan xonada optimal sanitariya-gigiena sharoiti yaratish uchun dorilami sterilizatsiya qiladigan avtoklavlar va boshqa apparatlar qo'shni xonaga (koktoriyga) joylashtiriladi. Koktoriy - dorixona xonalaridan biri bo'lib, unda suv xaydaladi va assistent ishiga bog'liq bo'lgan har xil farmatsevtik jarayonlar: damlama va qaynatmalar tayyorlash, dorilami sterillash, qaynatish, bugiatish ishlari ham bajariladi. Ba'zi dorixonalarda aseptik sharoitda dori tayyorlash uchun maxsus blok-xonalar quriladi. Bloklar 3 ta seksiyadan iborat bo'ladi: a) aseptik xona b) sterilizatsiya xonasi g) tambur Aseptik xonada dori vositalari tayyorlanadi. Sterilizatsiya xonasiga avtoklav, 200°S gacha isitadigan quritgich shkaf va boshqa sterilizatsiya shkaflari o'rnatiladi. Tambur (boksdan oldingi xona)da farmatsevt sterillangan xalat qalpoqcha, tapochka (baxilla) lami kiyib, so'ngra aseptik xonaga kiradi. Bazi dorixonalarda aseptik sharoitda dorilar tayyorlash uchun maxsus xonalar bo'lmasligi natijasida, dorilami qisman aseptik sharoitda tayyorlash imkonini bemvchi stol bokslardan foydalaniladi. Aseptik blok havo tortish ventilyatsiyasi bilan jihozlanadi. Bunda mikroblar tarqalishini kamaytirish maqsadida harakatlanuvchi retsirkulyatsion havo tozalagichlar o'rnatilishi tavsiya etiladi. Aseptik blokda, tayyorlash, distilyatsiya, sterilizatsiya xonalarida havoni zararsizlantirish maqsadida bakteritsid nurlatgichlar o'rnatiladi. Ular 1-2 soatga ish vaqtidan oldin yoqib ishlatiladi. Nurlatgichlarning o'chirgichlari xonaga kirishda joylashtiriladi. Nurlatgich o'chirilgandan 15 minut keyin xonaga kirishga ruxsat etiladi. Xodimlar ishlaydigan xonalarda bakteritsid nurlatgichlar yerdan 1,8- 2 m balandlikda o'rnatiladi. Aseptik blokga kiritiladigan jihozlar oldindan dezinfektsiya vositalari bilan artiladi. Aseptik blokda ishlatilmaydigan jihozlarni saqlashi qat'iy man etiladi. Aseptik blok dorixonaning boshqa xonalaridan shlyuz bilan ajratiladi. Aseptik sharoitda dori tayyorlaydigan xodimlar shlyuzga kirishda steril xalat, 4 qavatli dokali niqob, qalpoqcha, baxillalar kiyadilar. Doka niqoblarni har 4 soatda almashtirish shart. Aseptik blokdan tashqarida nosteril sanitariya kiyimida

yurish man etiladi. Sanitariya kiyimlari bokslarda sterillanadi va berkitilgan bikslarda saqlanadi (saqlash vaqti 3 sutkadan oshmasligi kerak). Poyafzallar ish boshlashdan oldin va ish kuni tugagach tashqi tomonidan dezinfektsiyalanadi va shkaflarda, yashiklarda saqlanadi. Dorilarni tayyorlash uchun kerakli moddalar yopiq shkaflarda, shtanglazlarda toza sharoitda saqlanadi. Shtanglazlar todirishdan oldin yuvib, sterillanadi. Yordamchi materiallar (paxta, doka, pergament qog'oz, filtrlar va b.) bikslarda yoki og'zi berkitiladigan shisha idishlarda yopiq holda 3 sutka saqlanadi. Ochilgan materiallar 24 soat mobaynida ishlatilishi zarur. Biks har safar ochilgandan so'ng, yaxshi berkitiladi. Biks ichidan buyumni sterillangan pintset bilan olish mumkin. Yordamchi materiallar (pergament va filtr qog'ozi, kerakli oMchamlarda kesilgan dokadan tayyorlangan tamponlar) sterillash uchun bikslarga tayyor holatda solinadi. Idishlar yuvilgandan so'ng sterillanadi, tiqinlanadi va jips berkitiladigan shkaflarda saqlanadi. Shkaflar ichki tomonidan och rang bo'yoq bilan bo'yaladi yoki plastik bilan qoplanadi. Aseptik sharoitda dori tayyorlash va qadoqlash uchun sterillangan idishlar 24 soatdan ortiq saqlanmaydi. Katta sig'imli ballonlarni yuvilgandan so'ng 30 daqiqa davomida bug' bilan zararsizlantirilib, tiqin bilan tiqinlanib yoki steril pergament bilan bogianib toza sharoitda 24 soat davomida saqlanadi. Ko'z tomchilarni va in'ektsion eritmalarini tiqinlash uchun tiqinlarni alyuminli qalpoqchalar tayyorlanadi va yuviladi. In'ektsion eritmalar va ko'z tomchilarini tayyorlashda kichik mexanizatsiya vositalarini qo'llash ularni zararsizlantirish yoki sterillash sharti bilan ruxsat beriladi. Konsentrlangan eritmalar, yarim fabrikatlar, dorixona ichki mahsulotlarini aseptik sharoitda tayyorlab, ularni fizik-kimyoviy hossalarga va yaroqlilik muddatiga muvofiq saqlanadi. Aseptik blokda ishlaydigan xodimlarga ushbu xonalarga kirish man etiladi. Nosteril dori shakllarini tayyorlashda ishlatiladigan dori vositalari zieh berkitilgan shtanglazlarda (yoki boshqa idishlarda) saqlanishi kerak. Nosteril dori shakllarini tayyorlashda ishlatiladigan steril idishlarni saqlash muddati 3 kundan oshmasligi kerak. Dorixonada tayyorlanadigan va qadoqlangan dorilarni berkitish uchun tiqin vositalar sterillanib saqlanadi. Dorilarni tayyorlashda va qadoqlashda ishlatiladigan kichik mexanizatsiya vositalari ularni ishlatish qoMIanmasiga muvofiq yuviladi va zararsizlantiriladi. Agar ishlatish qoMIanmasida ko'rsatmalar bo'lmasa, ish oxirida kichik mexanizatsiya vositalari ajratiladi, issiq suvda (50-60°S) yuviladi, zararsizlantirilib, sterillanadi. Zararsizlantiruvchi moddalar buyumlardan issiq suv bilan yuvilgach, distillangan suv bilan chayiladi va toza holatda saqlanadi. Tayyorlangan matenallaming xossalarga binoan buyumlardan zararsizlantiruvchi eritmalami issiq suvda yuvib, distillangan suvda chayib toza holda saqlaydilar. Har bir smenaning boshida tarozilar, shpatellar, qaychilar va boshqa dorixona kichik jihozlarini 3% li vodorod peroksid eritmasi yoki spirt - efirli aralashmasi bilan artiladi. Byuretka moslamalari va tomizg'ichlar har 10 kunda konsentratlardan bo'shatilib, issiq suv (50-60°S) va xantal kukuni aralashmasi bilan yoki 3% li vodorod peroksid va 0,5%

li yuvish vositasi eritmasi bilan yuvilib, distillangan suv bilan chayiladi. Yuvilgandan so'ng u yerdagi suvlarda yuvish vositalarining qoldig'i aniqlanadi. - Dori moddani har safar tortib yoki o'lchab olgandan keyin shtanglazning og'iz qismi va tiqini, shuningdek, qo'l torozilari doka bilan artiladi. Dokali salftkalar faqat bir marta ishlatiladi. Ish jarayonida ishlatiladigan qog'ozli va mumlangan kapsulalar, shpatellar, iplar, assistent (qadoqlash) xonasidagi qutilarda saqlanadi. Yordamchi materiallar yopiq jovonlarda toza holda saqlanadi. In'eksiya uchun ishlatiladigan tozalangan suvni olish, tashish va saqlanishiga qo'yiladigan sanitariya talablari: - distillangan suvni olish va saqlash alohida shu maqsadga ajratilgan distillyatsiya xonasida o'tkaziladi. Ushbu xonada suv haydash bilan bog'liq bo'Mmagan boshqa ishlar o'tkazilmaydi. In'eksiya uchun suv aseptik blokning distillash xonasida olinadi. Bu yerda suv haydash bilan bog'liq bo'lmagan har qanday ishlar qilish man etiladi. - har kuni suv haydashdan oldin 10-15 daqiqa davomida akvadistillyatordan sovutgichni yoqmasdan bug' o'tkazilishi kerak. Distillangan suvning birinchi tomchilari 15-20 daqiqa davomida to'kilib, keyingisi yig'iladi. - toza sterillangan va bug' bilan ishlangan suv to'plagichlarga olingan distillangan suv va in'eksiya uchun suv yig'iladi. Ba'zan shisha ballonlarga yig'ish mumkin. Suv to'plagichlar ustida "Distillangan suv", "In'eksiya uchun suv" kabi yozuvlar bo'lishi kerak. Agar bir nechta suv to'plagichlar bir vaqtda ishlatilsa, ularga tartib raqami qo'yiladi. - Shisha suv to'plagichlar ikkita teshikli tiqinlar bilan zich berkitilishi kerak, ular ballonlar uchun moslamalarga va tagliklarga o'rnatiladi. - Suv to'plagichlar shisha naychalar yordamida akvadistillyatorga biriktiriladi. Rezinali naychalar faqat shisha naychalarni biriktirish uchun ishlatiladi. - Ish o'rinlariga suv ballonlarda yoki suv o'tkazuvchi naycha moslamalar orqali yuboriladi. Suv o'tkazuvchi naychalar suvning sifatiga ta'sir etmaydigan materiallardan tayyorlanadi, shuningdek, yuvishga va zararsizlantirilishiga moslangan. - naychalarni yuvilishi va zararsizlantirilishi yig'ilishidan oldin kamida 14 kunda 1 marta o'tkaziladi. - shisha va metall naychalarni zararsizlantirish uchun avtoklavdan 30 daqiqa davomida kuchli bug' yuboriladi. Polimer materiallardan va shishadan tayyorlangan trubkalarni 6% li vodorod peroksid eritmasi bilan yuvib sterillanadi. Keyin distillangan suv bilan yuviladi. Trubkalarining tozalanganligi maxsus daftarda qayd etiladi. - pirogen moddalardan shisha naychalarni va idishlarni tozalash uchun ular 1% li kaliy permanganat eritmasi bilan 25-30 daqiqa davomida qayta ishlanadi. Eritmani tayyorlash uchun 10 qism 1% li kaliy permanganat eritmasiga 65 qism 1,5% li sulfat kislotasi eritmasi qo'shiladi. Naychalar qayta ishlangandan so'ng in'eksion suv bilan yuviladi. - distillangan suvni aseptik sharoitda 3 kundan ortiq saqlab bo'lmaydi. - in'eksion uchun suvni aseptik sharoitda 24 soat davomida saqlash mumkin. Kasalxonalarining infeksiyon bodimlaridan kelgan idishlar dorixonada 1% li xloramin eritmasi bilan va yangi tayyorlangan vodorod peroksidning 3% li eritmasi va 0,5% li yuvish vositasi eritmasi bilan aralashmasi yordamida zararsizlantiriladi: Xloraminning

aktivlangan eritmasini tayyorlash uchun xloramin oddiy suvda eritilib, teng ravishda aktivator qo‘shiladi. Bunda idishlar aktivlangan xloramin bilan 30 daqiqa davomida zararsizlantiriladi (2 kun davomida saqlangan xloramin eritmasi ishlatilganda idishlarni zararsizlantirish 2 soatgacha uzaytiriladi). Vodorod peroksidi va “DezmoI” eritmasi aralashmasi oddiy suvda tayyorlanadi. Ushbu eritmada idishlar 80 daqiqa davomida zararsizlantiriladi. 3%, li vodorod peroksid eritmasidan 1 litr tayyorlash uchun 120 ml pergidrol olib suv qo‘shiladi. Shu eritmaga 5 g yuvish vositasi qo‘shiladi. Pergidrol va xloramin bilan ishlashda rezina qo‘lqoplar, himoya ko‘zoynaklari va 4 qavatli doka niqoblardan foydalaniladi. Yuvish vositalari o‘ramda yoki polietilen qoplarda quruq joyda saqlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. U.S. Salixbaeva; O‘zbekiston Respublikasida farmatsevtik bozorni rivojlanish muammolari va istiqbollari V/ Kimyo va farmatsevtika. 2002_N°. b. 13.
2. O‘zbekiston Respublikasida farmatsevtika faoliyati A.N. Yunusxo‘jaev tahriri ostida I, II, III kitob. Toshkent 2001 va 2003-yillar.